

'TRANSPARANTIE IS HET SLECHTSTE IDEE VAN DE LAATSTE TWINTIG JAAR'

De manier waarop de sector over pensioenen communiceert is volstrekt contraproductief, vindt Victor Lamme. 'Informatie en transparantie leiden alleen maar tot angst.'

Tekst: André de Vos | Beeld: Luis Mendo

p de gang wachten bij neurowetenschapper Victor Lamme is geen straf. Het prikbord van de afdeling psychologie geeft een boeiend overzicht van komende onderzoeksactiviteiten. Gezocht: proefpersonen voor alcoholtraining (18-21 jaar), enthousiaste lezers (met en zonder dyslexie), cannabisgebruikers, traumaslachtoffers en goede slapers. Ook gezonde ouderen worden gevraagd, met onbekend doel. Pensioenonderzoek?

Enmaal binnen in het kantoor van Lamme – interieur met kopieën van designstoelen van Eames en Mies van der Rohe – is er weinig nodig om de hoogleraar met de uitgesproken meningen aan de praat te krijgen over pensioenen. De financiële sector is voor hem een dankbaar onderzoeksgebied.

Pensioen roept negatieve emoties op. Zo blijkt uit onderzoek van Lamme. Ons onderbewuste associeert pensioen met ziekte, dood en armoe. En de pensioensector doet er weinig aan dat beeld ten positieve te beïnvloeden, vindt Lamme. 'De sector communiceert laf. De burger wordt bedolven onder informatie. Alles over de sluiting gooien bij de deelnemer, die het vervolgens zelf mag uitzoeken. Dat is toch niets anders dan het eigen straatje schoonvegen?'

Argwaan

Het brein is populair, ook in de financiële sector. Inzichten uit de neurowetenschap, waarbij MRI-scanners in de hersenen de reacties op bepaalde stimuli meten, vinden breed ingang. Neurofinance en neuromarketing onderzoeken het financiële gedrag van de consument aan de hand van oplichtende hersenkwalben. Nieuwe inzichten maken het moge-

Je bereikt het omgekeerde van wat je wilt. Transparantie over hoge inkomens doet de inkomens stijgen in plaats van dalen. Transparantie over pensioenen geeft geen vertrouwen, maar ondermijnt het vertrouwen.'

Waar pensioenbestuurders de afgelopen jaren riepen dat pensioen niet met het Zwitserslevensgevoel moet worden geassocieerd, beweert Lamme het tegendeel. Als we aan de emotionele burger willen appelleren in plaats van aan de rationele, moeten pensioenfondsen zekerheid bieden, geborgenheid, het gevoel van controle, zelfs als je de boel een beetje bedondert. 'Je kunt mensen alleen maar zo gek krijgen dat ze sparen voor later door ze iets te beloven. Precies wat die Zwitserserien-reclames doen. Pensioenfondsen moeten gouden bergen beloven, nou ja, een beetje gouden bergen. Daar vallen mensen voor, al weten ze dat het beeld niet helemaal klopt. De les die je zou kunnen leren is dat pensioenfondsen garanties moeten bieden. Dat willen mensen. Die 70 procent is niet haalbaar, laten we er dan 40 procent van maken. Dat moet toch kunnen. Pensioenfondsen moeten niet zeggen dat alles onzeker is, maar dat het geld bij hun in vertrouwen wordt gehouden. Dat is de realiteit. Als we vrijwillig voor ons pensioen moeten sparen, doen we het niet. Als we zelf mogen beleggen, gaat het helemaal mis. Daar heb je pensioenfondsen voor nodig. Dat vind ik dan weer zo verwonderlijk. Pensioenfondsen zijn keigoede beleggers. Dat zouden ze van de daken moeten schreeuwen, maar daar hoor je ze amper over.'

Lamme is voorstander van een zekere mate van keuzevrijheid bij pensioenen, omdat mensen nu eenmaal graag aan de knoppen draaien. Lettenlijk. Hij haalt een onderzoek aan waarbij bewoners van een verzorgingstehuis allemaal een eigen thermostaat kregen. Het aantal klachten over de temperatuur in het huis daalde met acht procent. Frappant, want de thermostaat was nergens op aangevoten. 'Het gaat om de illusie van keuze. Echte keuzevrijheid moet in de pensioensector beperkt blijven. Ik ben er voorstander van dat mensen een eigen pensioenpasje krijgen. Dat is duidelijker dan

de grote pot van wie niemand weet van wie het is. Verder blijft paternalisme noodzakelijk. Als we vrijwillig voor ons pensioen moeten sparen, doen we het niet. Als we zelf mogen beleggen, gaat het helemaal mis. Daar heb je pensioenfondsen voor nodig. Dat vind ik dan weer zo verwonderlijk. Pensioenfondsen zijn keigoede beleggers. Dat zouden ze van de daken moeten schreeuwen, maar daar hoor je ze amper over.'

Keuzevrijheid

Lamme is voorstander van een zekere mate van keuzevrijheid bij pensioenen, omdat mensen nu eenmaal graag aan de knoppen draaien. Lettenlijk. Hij haalt een onderzoek aan waarbij bewoners van een verzorgingstehuis allemaal een eigen thermostaat kregen. Het aantal klachten over de temperatuur in het huis daalde met acht procent. Frappant, want de thermostaat was nergens op aangevoten. 'Het gaat om de illusie van keuze. Echte keuzevrijheid moet in de pensioensector beperkt blijven. Ik ben er voorstander van dat mensen een eigen pensioenpasje krijgen. Dat is duidelijker dan

de grote pot van wie niemand weet van wie het is. Verder blijft paternalisme noodzakelijk. Als we vrijwillig voor ons pensioen moeten sparen, doen we het niet. Als we zelf mogen beleggen, gaat het helemaal mis. Daar heb je pensioenfondsen voor nodig. Dat vind ik dan weer zo verwonderlijk. Pensioenfondsen zijn keigoede beleggers. Dat zouden ze van de daken moeten schreeuwen, maar daar hoor je ze amper over.'

vloeden van deelnemers. 'Het is dezelfde fout die Sire maakt. Die willen mensen ergens 'bewust' van maken. En ze zijn nog trots ook als dat lukt. Maar als je zinneloos geweld laat zien in tv-spotsjes, neemt niet alleen het bewustzijn toe, het zinneloos geweld neemt ook toe. De spiegel die je mensen voorhoudt leidt tot kopieergedrag, niet tot minder zinneloos geweld. Bij het pensioen zijn we nu vooral bezig mensen bewust te maken van de onzekerheden. We bieden geen enkel perspectief. Als mensen al in actie komen, is er maar een logische beweging. Op weg naar de uitgang, weg bij die pensioenen.]

Cv Victor Lamme

Victor Lamme (1959) studeerde geneeskunde aan de Universiteit van Amsterdam en promoveerde aan het Interuniversitair Oogheelkundig Instituut. Hij was postdoc op MIT in de VS en onderzoeker aan het Nederlands Instituut voor Neurowetenschap. Sinds 2002 is Lamme hoogleraar cognitieve neurowetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. Zijn oratie 'Weg met de psychologie' had de vorm van een dialoog met God. Lamme is partner van het neuro-onderzoeksbureau Neurexics, dat commercieel onderzoek verricht. Hij schrijft artikelen voor wetenschappelijke tijdschriften (Nature, Science) en het grote publiek (NRCNext). Hij schreef de bestseller *De vrije wil bestaat niet*. Af en toe verschijnt Lamme in praatprogramma's.

